

Zveza društev upokojencev Slovenije
1000 Ljubljana, Kebetova 9

14. december 2014 in 10 junij 2015.

Izhodišča za razpravo o možnostih ukrepov in za krepitev in koncentracijo analitskih nalog za področje socialnih in stanovanjskih politik

Uvod in namen

Za posvetovanje AHA.SI in delavnico bivanje ter transport sem pripravil nekaj najvažnejših poudarkov, ki bi jih kazalo preučiti. Pismo s tako vsebino smo že poslali pristojnima ministrstvom in nekaterim poslovnim subjektom, ki se ukvarjajo s to problematiko. Odgovore še pričakujemo.

Na sestanku z ga. Anjo Mrak Kopač, ministrico za delo družino socialne zadeve in enake možnosti ter na sestankih z ministrico za okolje in prostor ga. Ireno Majcen ter državno sekretarko za prostor Lidijo Štebernak v novembru 2014 smo razpravljali o delu na strokovnih analitskih osnovah potrebnih za pripravo trajnih podlag za podporo strategijam in razvojnim dokumentom s področja varovanja starejših, njihovega socialnega položaja, zdravja in primerne bivanja. Seznanili smo jih s pobudami, to gradivo je dopolnjeno in bolj konkretizirano.

Vsebina tega prispevka je izbrana in zožena na vprašanje socialnega stanja in v zvezi s tem tudi **na bivanje ter zdravje, starejših ljudi in njihovih gospodinjestev in nekaj praktičnih ukrepov, ki zadevajo nastanitev in intervencije v prenovo bivališč seniorjev**. Razmišljamo o stanju in nalogah glede na ocenjen položaj in bodočo problematiko ter potrebna znanja in analitske podpore glede na možnosti v Sloveniji (do 2022) in Uniji (do 2020). Pridobitev kohezijskih in drugih sredstev predpostavlja s podatki opremljene potrebe in zahteve ter utemeljene predloge.

Pričakovanja, da naj bi seniorji živeli v primernih in starosti primernih in prilagojenih bivalnih razmerah tudi po upokojitvi, ob siceršnjem zmanjšanju njihove kupne moči za 40% in odhodu otrok so znana v svetu in doma. Pri nas poteka kar nekaj sicer nepovezanih projektov, ki se vedno znova lotevajo tega problema, večjih premikov in uporabnih rezultatov ne poznamo. Pomemben razlog za tako stanje je v dejstvu, da so starejši v največji meri lastniki svojih stanovanj in tudi oni nimajo dobrih izkušenj z najemnostjo, kot jih nimata tudi javni in zasebni sektor, ki zelo nepovezano delata na tem področju. Ker je tudi davčna obremenitev nepremičnine sedaj še relativno nizka, tudi ni osnovnega ekonomskega razloga, da bi se seniorji ob krčenju njihovih gospodinjestev in sredstev na ustrezen način (zamenjava, prodaja,

oddaja) odrekli preobilici bivalnega prostora v korist drugih (mlajših) uporabnikov. Vse je spremljano z določenimi miti in stereotipi, ki utrujejo in povečujejo strah pred spremembam.

A. Strokovne osnove za spremljanje na področju bivalnih pogojev starejših

Poleg vsega napisnega in napovedanega kot so nove strategije in zakoni, napovedane strukturne spremembe v zvezi z demografskim prehodom ugotavljamo, da je **analitsko delo v javni upravi in javnem sektorju** tudi za področje staranja in bivanja skromno in razdeljeno nekoordinirano tako, da te problematike analitsko in predvsem ustrezno povezano ne obvladamo. Raziskovanja potrebna za pripravo novih strategij (Nacionalni stanovanjski program, nova strategija dolgožive družbe, zdravje in pokojnine ter dolgotrajna oskrba ipd.) nimajo dovolj skupnih ciljano usmerjenih harmoniziranih in trajno vzdrževanih podatkovnih in tudi ne ustreznih metodoloških osnov. Take naloge niso niti naročene, ne vemo kdo jih izvaja, pomagamo si z okroglimi mizami in posveti in na tak način pridobljenimi ocenami. Na vseh teh dogodkih pa vseskozi ugotavljamo na nimamo dobrih vzdrževanih strokovnih uporabnih podatkovnih osnov.

Če sedaj država nima več sredstev, ne zna ali ne upa naročiti potrebnih strokovnih podlag, bi pričakovali, da bodo taka znanja pridobivali vsaj v zavodih in javnih podjetjih, ki jih to tudi, če ne celo predvsem zadeva kot izvajalce delov raznih nacionalnih razvojnih politik. Ni nam jasno kako se bodo uresničevala in merila določila »Resolucije o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013 do 2020« sprejeta v DZ 24.04.2013. in konkretne zaveze o deinstitucionalizaciji in o skupnostnih oblikah bivanja. Kako vse to definirati in meriti? Kako določiti potrebe v celoti in posebej za določene skupine? Kako vse povezati z finančnimi in drugimi možnostmi? Ali pa kako s podatki podpreti problematiko neprofitnih namenskih in oskrbovanih stanovanj ter starejšimi uporabniki, kar zadeva vse izvajalce ne samo posamezne zavode ali d.o.o.

Predlog: Ministrstvo za delo družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZEM) in Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) ter še kaka vladina inštitucija sprožijo pobudo za krepitev analitske moči in funkcije za to področje. Preko nadzornih svetov naj v programih dela javnih institucij (skladi) vzpostavijo skupne raziskovalne osnove in istočasno opolnomočijo uporabnike novih storitev (upokojuje in mlade) tako, da omogočijo istočasno podporo svetovalnim in drugim funkcijam nevladnih organizacij, ki zastopajo in lahko vzgajajo sedanje in bodoče uporabnike spremenjenih storitev na tem področju. ZDUS in drugi ima pripravljena določena gradiva, del lahko dopolnimo.

B. Socialne pomoči za nastanitev v deležu BDP

Dve leti star predlog »Nacionalni stanovanjski program do leta 2022« naj bi za Slovenijo ob normalizaciji najemnega trga omogočil povečanje javnih sredstev za nastanitev iz sedanjih 0.004% na **0.4 % BDP-ja ali** postopno na **141 mio € letno na koncu izvajanja NSP-ja**. Uporaba: za krepitev in povečanje večjega deleža najemnosti (namenska stanovanja), pomoč pri urejanju domov siromašnejših gospodinjstev, selitve v urejene starosti prijazne enote (namenska, oskrbovana stanovanja). Za skupnostne oblike pa je potrebno tudi več okrog sredstev na lokalni ravni. **Materialna podpora** omenjeni Resoluciji in nalogam določeni z njo in reformam v NSP-ju. Urediti je treba del zakonodaje in delitev dela med ministrstvi. Predpostavka s razčiščeni odnosi okrog najemnosti, ki je lahko temeljno sredstvo za selitev seniorskih prevelikih stanovanj v najem ali lastnino mladim gospodinjstvom.

Predlog: MOP in MDDSZEM začneta razpravo o tem v vladi RS. ZDUS in NVO-ji sprožijo seznanjanja o tem, kako je potrebna sprememba najemnega trga ter prednosti za starejše člane in druge o takem ravnanje (Izkušnje iz svetovalnice HELPS in drugi).

Kot kaže pa tudi v juniju 2015 še ne bomo dobili besedila Nacionalnega stanovanjskega programa z obdobje do 2025. Očitno so težave prav v strokovnih osnovah saj sam osnutek NSP napoveduje novo analizo za nove razmere.

C. Hitra rešitev - domača pomoč pri preurejanju stanovanj za starejše (2015, 2016 do 2018)

Predlog za nov drugačen pristop in pomoč starejšim revnim gospodinjstvom je tudi nemška rešitev, objavljena tudi v Vzajemnosti (november 2014). Njihova vlada je namenila 54 mio € kot nepovratna sredstva za prilagoditev njihovih lastniških ali najemnih stanovanj za dolgotrajno in zdravo življenje v njih. Možna podpora za posamezno stanovanje je do 8 % vseh upravičenih stroškov ali največ 4 000 € na stanovanjsko enoto; za stanovanjsko hišo pa do 10% ali največ 5000 €. Upravičenci so tako lastniki kot najemniki. Program je začel teči 1. oktobra 2014 in bo trajal do 2018. Prišel je kot darilo vlade za svetovni praznik starejših. Posledica - če je za 8 % subvencije uporabljenih 92 % lastnih sredstev in če bo prilagoditev ali sanacija izvedena v realni - ne sivi ekonomiji, bo država samo na davkih na delo (storitve) in za material z davki (DDV) dobila veliko več kot je dala. Mobilizacija prihrankov starejših gospodinjstev bi bila istočasna očitna podpora konjunkturi in temu primerno veliko manj sive ekonomije. Poleg tega je možno če ne nujno to povezati s projektom energetske prenove stavb.

Predlog: MDDSZEM in MOP seznanita vlado o možni pobudi. ZDUS oskrbi vse stranke z osnovno idejo. Svetovanja za take zadeve lahko uredijo Nevladne seniorske organizacije (NSO-ji). Prosimo za podporo in vključevanje v tak program. Imamo dobro mrežo

opazovalcev in izkušnje s svetovanjem preko društev in mreže »Starejši pomaga starejšemu na domu«.

D. Ureditev podatkov v analitski bazi socialnih mikro podatkov (ABSMP)

Podatkovna baza socialnih statistik – Sklicujemo se na gradivo »Povezovanje socialnih baz podatkov in vladni razvojni ukrepi 2005« Križman Irena-2007.11.25. Kot je znano ta ideja ni uspela, kot tudi ni izvršena osnovna naloga Inštituta Republike Slovenije za socialno varstvo (IRSSV), da bi za potrebe države oblikoval podobno bazo podatkov za podporo socialne in s tem tudi stanovanjske politike.

Izkušnje z Registrom nepremičnin REN-om so pokazale načine in občutljivost takih ravnanj. Bolj namenski in manj kompleksen Statistični register delovno aktivnega prebivalstva (SRDAP), ki ga dolgo vodi SURS. Povezuje mikro znake iz evidenc CRP-ja, ZPIZ-a in ZZZS-ja in PRS-ja. Ima težavo zaradi pomanjkanja podatkov o tem kje je zaposlen (naslov) in v kakšni dejavnosti je posamezni zavarovanec (zdravje, pokojnine)¹. SRDAP je lahko metodološka osnova za razmislek o celostni izpeljani **analitski mikro-bazi socialnih podatkov** (stalnega prebivalstva) za več analitskih namenov (bivanje, socialna pomoč, prostorsko planiranje ipd). Ali je možen dialog in skupna akcija za novo reševanje tega problema (določanje funkcij in spremembe zakonov). Da je to mogoče glejmo primere. Tako se poleg omenjene osnovne vsebine baze podatkov o prebivalcev vsaj na ravni naselij statistično spremljen še upokojski in kakšen drug status prebivalcev. Primere smo pripravili.

Predlog: MOP in MDDSZ v sodelovanju z SURS-om začnejo ponovno razpravo o tej ideji

E. Registrski popis 2015 možnosti za oblikovanje BSP

Po prvem statističnem registrskem popisu 2011 bo 1.1.2015 izveden na podoben način in s tam dokaj podatkovno in metodološko zvezno s prejšnjim. Ali imata MDDSZEM in MOP - v zvezi s socialno in bivalno politiko že oblikovane zahteve do te izredno pomembne akcije? Kako povezovati in uporabiti podatke, ki jih upravljajo v CRP z mikro-podatki PIZ in ZZZV-ja v urejeni analitski (statistični) popisni bazi podatkov za vseživljenjsko spremljanje vseh zavarovanih prebivalcev in za dinamično modeliranje takih podatkov za razvojne socialne politik in podporo strukturnim spremembah. Gre za postopno oblikovanje trajne baze mikro-podatkov med katere bi vključili tudi delovno neaktivno prebivalstvo ali upokojske ali praktično vse stalne prebivalce Slovenije.

¹ Omenjene pomanjkljivosti so slabe že za uradno statistiko še bolj pa za prostorsko načrtovanje in tudi za ukrepe zaposlitvene politike (poklici). Veliki sistemi, ki imajo svoje enote ali podružnice v izven matične ga podjetja, veliko krat prijavljajo vse svoj zaposlene in na ta matični naslov. Tako je število zaposlenih v Ljubljani na ta način zelo veliko, čeprav delajo v drugem kraju. To se seveda da urediti.

F. Tehnične rešitve v oblaku

Na posvetu Informatika v javni upravi so predstavniki Ministrstva za javno upravo napovedali radikalne prihranke in rešitve do konca leta 2015. Če smo prav razumeli bodo koncentrirali delo na vseh administrativnih bazah podatkov. Že zaradi tega je potreben tudi vsebinski razmislek.

Predlog: MJU naj predstavi poleg tehničnih še vsebinske predloge in posledice nove ureditve za take ideje

Tomaž Banovec , ZDUS, strokovni vodja projekta HELPS, član Nadzornega sveta NS PIZ, član Strokovnega sveta ZDUS, član Slovenskega združenja za nepremičnine FIABCI in izvajalec dele programa AHA.Si ki zadeva vprašanje zdravje in stanovanje ter transport.

Ljubljana december 2014 in junij 2015.